καὶ τὰς περὶ τὰς ἄλλας ἰδέας ἐναντιώσεις ἐξείληφεν. ἢ καὶ διὰ τό, τὸ μὲν τεκμήριον οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἶναι λαμβάνειν, ἂν μὴ περὶ τὰ πράγματα καὶ λόγοις ἐναντίωσίς τις ὑπάρχῃ· τὸ δὲ ἐνθύμημα, πολλαχόθεν οἷόν τε πορίζεσθαι τοῖς λέγουσι. γνῶμαι δὲ ἐνθυμημάτων διαφέρουσιν, ᾗ τὰ μὲν ἐνθυμήματα μόνον ἐκ τῶν ἐναντιώσεων σύγκειται· τὰς δὲ γνώμας καὶ μετὰ τῶν ἐναντιώσεων, καὶ ἁπλῶς αὐτὰς καθ' ἑαυτὰς δυνατόν ἐστιν ἐμφανίζειν. τὰ δὲ σημεῖα τῶν γνωμῶν καὶ τῶν προειρημένων ἁπάντων ταύτῃ διαφέρουσιν, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα πάντα, οἴησιν ἐμποιεῖ τοῖς ἀκούουσιν· τῶν δὲ σημείων ἔνια καὶ σαφῶς εἰδέναι ποιήσει τοὺς κρίνοντας· καὶ διότι τῶν μὲν ἑτέρων οὐκ ἔστιν αὐτοὺς πορίσασθαι τὰ πλεῖστα· τῶν δὲ σημείων, πολλὰ ῥᾳδίως ἐστὶ ποιήσασθαι. καὶ μὴν ἔλεγχος σημείου ταύτῃ διαφέρει, διότι τῶν μὲν σημείων ἔνια μόνον οἴεσθαι ποιεῖ τοὺς ἀκούοντας· ἔλεγχος δὲ πᾶς τὴν ἀλήθειαν διδάσκει τοὺς κρίνοντας. ὥστε τὰς μὲν τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων πίστεις οἷαί τέ εἰσι, καὶ ὅθεν αὐτῶν εὐπορήσομεν, καὶ τίνι ἀλλήλων διαφέρουσιν, ἐκ τῶν προειρημένων ἴσμεν· τῶν δὲ ἐπιθέτων, ἑκάστην πάλιν διέλθωμεν. ἡ μὲν οὖν δόξα τοῦ λέγοντός ἐστι, τὸ τὴν αὐτοῦ διάνοιαν ἐμφανίζειν κατὰ τῶν πραγμάτων. δεῖ δὲ ἔμπειρον ἀποφαίνειν ἑαυτόν, περὶ ὧν ἂν λέγοι, καὶ ἐπιδεικνύναι ὡς συμφέρει σοι τἀληθῆ λέγειν περὶ τούτων. τὸν δὲ ἀντιλέγοντα, μάλιστα δεικνύναι μηδεμίαν ἐμπειρίαν ἔχοντα τὸν ἐναντίον, περὶ ὧν ἀποφαίνεται. τὴν δὲ δόξαν ὁμοίως. ἂν δὲ τοῦτο μὴ δυνατὸν ᾖ, δεικτέον ὡς καὶ οἱ ἔμπειροι πολλάκις ἐξαμαρτάνουσιν. ἂν δὲ τοῦτο μὴ ἐνδέχηται λέγειν, ὡς ἀσύμφορόν ἐστι τοῖς ἐναντίοις τἀληθῆ περὶ τούτων εἰπεῖν. ταῖς μὲν οὖν δόξαις τοῦ λέγοντος οὕτω χρησόμεθα, καὶ αὐτοὶ ἀποφαινόμενοι, καὶ ἑτέροις ἀντιλέγοντες.

Κεφάλαιον ις.

Μαρτυρία δέ ἐστιν, ὁμολογία συνειδότος ἑκόντι. ἀναγκαῖον δὲ εἶναι τὸ μαρτυρούμενον, ἢ πιθανόν, ἢ ἀπίθανον, ἢ ἀμφίβολον πρὸς πίστιν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν μάρτυρα πιστόν, ἢ ἄπιστον, ἢ ἀμφίδοξον. ὅταν μὲν οὖν τὸ μαρτυρούμενον ᾖ πιθανόν, καὶ ὁ μάρτυς ἀληθινός, οὐδὲν δέονται αἱ μαρτυρίαι ἐπιλόγων, ἐὰν μὴ βούλει γνώμην ἢ ἐνθύμημα συντόμως εἰπεῖν τοῦ ἀστείου ἕνεκεν. ὅταν δὲ ὑποπτεύηται ὁ μάρτυς, ἀποδεικνύειν δεῖ, ὡς οὔτε χάριτος ἕνεκεν, οὔτε τιμωρίας, ἢ κέρδους, ὁ τοιοῦτος ἂν τὰ ψευδῆ μαρτυρήσαι.

A multis locis trahi dicendo poteſt. Sententiæ autem à commentationibus differunt, quòd eæ ſolùm ex contrariis conſtant: ſententias verò & cum repugnantiis, & ſimpliciter ipſas ſecundum ſeſe oſtendere poſſumus. Signa autem à ſententiis, & ab omnibus antè dictis hanc habent differentiam, quòd reliqua quidem omnia opinionem faciunt apud auditores: ſignorum autem quædam, vt etiam perſpicuè B hi cognoſcant, efficiunt. Item quòd ex reliquis nequaquam contigerit, vt ipſi plurima ſuppeditare poſſimus. Signa verò plurima facilè queunt fieri. Item & argumentum à ſigno hanc habet differẽtiam, quòd ſignorum quidem aliqua opinionem duntaxat faciunt apud auditores, argumentũ autem omnem veritatem iudices edocet. Verborum igitur, rerúmque probationes eiuſmodi ſunt: & vnde his abundemus, C quídque inter ſe differunt, poſſumus ex antè dictis cognoſcere: quæ autem opponuntur eis, ſingillatim percurramus. Opinio ergo dicentis eſt, ſuam aduerſus negotia declarare ſententiam. Opus autem eſt, earum ſe rerum, de quibus orationem habuerit, peritum eſſe oſtendat, demonſtrétque ſibi conducere non mediocriter vt veritatem de his loquatur: aduerſarium verò demonſtret nullam prorſus, de D quibus contrà enunciet, tenere peritiam, opinionémque identidem oſtendat. Sin hoc fieri nequierit, dicendum erit, ſolere etiam rerum peritos errare nonnunquam. Si hoc autem dici nequeat, dicetur pernicioſum aduerſariis eſſe de hiſce rebus veritatem loqui. Itaque hoc modo dicentis opinionibus vtemur & noſtra aſſerendo, & aduerſariis contradicendo.

CAPVT XVI.

E Teſtimonium verò, eſt rei cognitæ voluntaria confeſſio. Neceſſe autem eſt aut veriſimile teſtificatum eſſe, aut non veriſimile, aut ad credendum ambiguum. Eodem quoque modo teſtem aut probabilem, aut improbabilem, aut ambiguum eſſe. Cùm ergo teſtificatum veriſimile fuerit, & teſtis verax, teſtimonia epilogis minimè indigent, ni fortaſſe decoris gratia, vel ſententia, vel commentatione vti pau F cis volueris. Cùm teſtis autem ſuſpectus fuerit, demonſtrandum erit vt neque gratia, neque cruciatu, neque lucro aliquo hic mendacij quicquam teſtificaretur